

<https://helda.helsinki.fi>

Monipaikkainen ja digitaalinen kuntalaisuus

Rinne-Koski, Katja

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
2020

Rinne-Koski , K 2020 , Monipaikkainen ja digitaalinen kuntalaisuus . julkaisussa S
Riukulehto & A Haasio (toim) , Virtuaalinen kotiseutu . Tietolipas , Nro 266 , Suomalaisen
Kirjallisuuden Seura , Helsinki , Sivut 143-170 .

<http://hdl.handle.net/10138/335851>

cc_by_nc_nd
acceptedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Monipaikkainen ja digitaalinen kuntalaisuus

Katja Rinne-Koski

Kuntien digitalisaatio alkoi tavallaan jo 1980-luvulla, jolloin havahduttiin automaattisen tietojenkäsittelyn mahdollisuuksiin sekä sähköisten välineiden hyödyntämiseen kunnan toiminnan ja hallinnon kehittämisessä. Vuosituhannen vaihteen aikoihin painopiste siirtyi sähköisestä hallinnosta sähköiseen hallintaan, jolloin tietoyhteiskuntaa rakennettiin edistämällä muun muassa verkkopalveluja, e-demokratiaa ja verkkopohjaisia työskentelyalustoja. Nykyään kunnat ovat ottaneet käyttöön yhä enemmän digitaalisia asiointikanavia. Kunta on siirtymässä verkkoon.

Kunnan digitalisaatiossa on ensinnäkin kyse sähköisestä asioinnista: omalääkäri voi tavata verkossa, lupa-asioita hoidetaan sujuvasti internetin kautta ja opetusta annetaan virtuaalisesti etäyhteyksillä – jopa peruskoulussa. Digitaalisuus tuo myös uudenlaisia osallistumisen välineitä ja väyliä, jotka muuttavat kuntademokratian tapoja. Kolmanneksi digitalisoituminen lisää kunnan läsnäoloa verkossa. Luodaan kotisivuja ja keskustelualustoja digitaalisen viestinnän tarpeisiin. Tämän kaiken seurauksena myös kuntakokemus ja jopa itse kuntalaisuus ovat saamassa virtuaalisia ja digitaalisia muotoja.

Samaan aikaan kuntalaisuus on olennaisesti muuttumassa toisestakin syystä: kuntalaisten asumiskokemukset ovat monipaikkaistuneet. Monipaikkainen asuminen koskettaa yli puolta miljoonaa mökkeilevää suomalaista. Se koskettaa myös töiden vuoksi kahdessa tai useammassa paikassa asuvia, joiden lukumäärää ei tiedetä: monipaikkaista asumista ei rekisteröidä eikä tilastoida. Kuntalaisuuden näkökulmasta monipaikkainen asukas on joko kunnan virallinen asukas eli kunnan perusjäsen tai kunnan muu jäsen, mikäli hän hallitsee tai omistaa kiinteää omaisuutta kunnan alueella tai harjoittaa siellä liiketoimintaa. Usein käy niin, että asukas ei enää osaa eikä haluakaan erotella asuinpaikkojaan laadullisesti vaan kokee olevansa yhtä lailla kotonaan kaikissa kunnissa, joissa elää. Tällöin voidaan puhua monipaikkaisesta kuntalaisuudesta. Kuntalaisuuden kokemus ei kunnan digitalisoitumisen ja verkkoon siirtymisen myötä ole enää sidottu yhteen paikkaan tai edes kuntaan.

Artikkelissa tarkastellaan monipaikkaisen kuntalaisuuden ja kotiseutukokemuksen rakentumista 2010-luvulla kerättyjen kotiseutututkimusaineistojen pohjalta sekä pohditaan digitaalisuuden vaikutusta kuntalaisuuteen.

Tietoyhteiskunnan polut julkishallinnossa

Tietoyhteiskunnan kehittyminen ja sen vaikutukset yhteiskuntarakenteisiin ovat yhteiskuntapoliittisen keskustelun kuumia aiheita. Hallitusohjelmissa on jo lähes 30 vuoden ajan korostettu tietoyhteiskunnan merkitystä. On pyritty edistämään julkisen hallinnon ja palveluiden helpompaa saavutettavuutta teknologiaa parantamalla, helpottamaan arjen asiointia hallinnossa sekä tukemaan kansalaisten osallisuutta.¹

Kunnissa uuden tietotekniikan vaikutukset alkoivat näkyä 1980-luvulla kirjanpidon automatisointina. Puhuttiin automaattisesta tietojenkäsittelystä, joka laajeni nopeasti esimerkiksi palkanlaskuun ja tekstinkäsittelyyn. Samalla kehitettiin verkkoyhteyksiä: vielä 1990-luvun alussa rakennettiin lähiverkkoja kunnan eri toimipaikkoja yhdistämään. Myöhemmin lähiverkkoja laajennettiin alueverkoiksi. Tätä voidaan nimittää sähköisen hallinnon vaiheeksi (*e-government*). Päähuomio kohdistettiin sähköisten välineiden hyödyntämiseen kunnassa ja hallinnon kehittämisessä.²

Toisessa vaiheessa, vuosituhaten vaihteessa, sähköinen hallinto vaihtui sähköiseksi hallinnaksi (*e-governance*). Kunnat vastasivat tietoyhteiskunnan vaatimuksiin omalta osaltaan luomalla verkkopalveluja, e-demokratiaa ja verkkopohjaisia työskentelyalustoja. Teknisten välineiden sijaan korostui tiedon hallinta ja teknisten välineiden parempi hyödyntäminen.³

Nyt on menossa kolmas vaihe: digitaalisen hallinnan aika (*digital governance*). Digitaalinen hallinta tarkoittaa muun muassa uudistuvia teknologioita ja medioita, uudenlaista sähköistä vuorovaikutusta sekä toimijoiden kykyä organisoitua ilman ohjausta. Nyt korostuvat kunnan

¹ Kansallinen tietoyhteiskuntastrategia 2007–2015.

² Syväjärvi ja Kivivirta 2017, 266–267.

³ Anttiroiko, Haveri, Karhu, Ryyänen ja Siitonen 2003, 104–111; Syväjärvi ja Kivivirta 2017, 266–267.

sidosryhmäsuhteet, vuorovaikutus ja sosiaaliset verkostot, osallisuus, kumppanuus ja asiakaskeskeisyys.⁴

Digitalisaatio on läsnä myös 6.6.2019 julkaistussa hallitusohjelmassa Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Siinä puhutaan digitaalisista materiaaleista ja kasvuympäristöistä, digitalisaation hyödyntämisestä ja mahdollisuuksista, palveluiden digitalisoinnista sekä digitalisaation muutosjohtamisesta. Ohjelmissa määritellään kuitenkin harvoin tarkemmin, mitä digi-sanoilla tarkkaan ottaen tarkoitetaan. Käsitteiden käyttö horjuu: teknologialla ja digitalisaatiolla tarkoitetaan samaa tai eri asiaa kontekstista riippuen.

Yksimielisyys näkyy vallitsevan siitä, että digitalisaatio on epäselvä käsite. Sillä on ainakin kolme pääsisältöä: ensinnäkin sillä voidaan tarkoittaa analogisen tiedon siirtämistä digitaaliseen muotoon, ykkösiksi ja nolliksi. Toiseksi puhutaan digitalisaatiosta tieto- ja viestintäteknologian apuvälineenä. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos määrittelee digitalisaation verkkoon kytkeytyvien älykkäiden tuotteiden ja palveluiden verkostoksi.⁵ Tässä merkityksessä digitalisaatiota käytetään esimerkiksi silloin, kun puhutaan sähköisen asiointin kehittymisestä, vaikkapa mahdollisuutena seurata postipaketin kulkua lähettäjältä vastaanottajalle. Kolmanneksi digitalisaatiolla tarkoitetaan kokonaisvaltaista yhteiskunnan muutosta, joka mullistaa ihmisten arjen.⁶ Toisin sanoen ensimmäisessä vaiheessa digitalisaatiolla tarkoitettiin tiedon siirtämistä digitaaliseen muotoon, seuraavaksi sen merkitys laajeni tarkoittamaan uusien tietojärjestelmien arkista käyttämistä (asiointia) ja lopulta yhteiskuntamme toimintatapojen muuttumista tämän asiointin vuoksi.

Digitalisaatio vaatii kuntalaisilta uusia valmiuksia.⁷ Useimmissa suomalaisissa kodeissa on verkkoyhteys, ja se alkaa vakiintua myös osaksi vapaa-ajan asuntojen perusvarustusta.⁸ Lisäksi internetiin liitytään esimerkiksi kirjastoissa, kahviloissa, ostoskeskuksissa, toreilla, asemilla ja junissa. Vuonna 2018 kaikista suomalaisista 89 % oli käyttänyt internetiä. Internetissä asioidaan verkkopankissa, etsitään tietoa tavaroista tai palveluista, luetaan verkkolehtiä ja seurataan uutisia ja yhteisöpalveluja, kuten Facebookia.⁹ Sähköisen asiointin ohella digitaalinen kuntalaisuus

⁴ Syväjärvi ja Kivivirta 2017, 266–267.

⁵ Juhanko ym. 2015, 3.

⁶ Lehti ja Rossi 2017, 7.

⁷ Syväjärvi ja Kivivirta 2017, 269.

⁸ FCG 2016.

⁹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintäteknikan käyttö.

rakentuu uusista vuorovaikutuskanavista, joissa tavoitteena on kuntalaisen ja kunnan yhteyden vahvistaminen. Kolmanneksi digitaalisuudella voidaan tavoitella uudenlaista osallistumista ja julkiseen päätöksentekoon vaikuttamista.¹⁰

Kuntalaisuuden digitalisoituminen näyttäytyy tässä artikkelissa kahdella tavalla. Toisaalta kiinnostavaa on digitaalisuuden hiipiminen osaksi ihmisten arkea ja kuntalaisuutta asioinnin ja osallistumisen siirtyessä virtuaalisiin ympäristöihin. Toisaalta digitalisoituminen muodostaa puitteet kunnan toiminnalle ja vaikuttaa näin kunnan ja kuntalaisten suhteeseen. Yksi asukasryhmä, joka erityisesti hyötyy kuntalaisuuden digitalisoitumisesta, ovat monipaikkaisesti asuvat ihmiset. Monipaikkaisesti asuville kertyy jokaiseen heidän elämäntapaansa kuuluvaan ympäristöön merkityksellisiä asioita, jotka muodostuvat heidän kotiseutunsa osatekijöiksi. Kotiseutututkijat puhuvat monipaikkaisesta kotiseutukokemuksesta,¹¹ jossa asukkaalle syntyy mielenkiinto vaikuttaa kotiseutuunsa sekä ylläpitää ja uusintaa paikkaan liittyvää vuorovaikutusta myös silloin, kun he eivät itse ole läsnä.¹²

Asumisessa monipaikkaisuus toteutuu kahdella tavalla: ihminen voi asua useassa paikassa yhtä aikaa tai peräjälkeen. Ajatukseen kuuluu, että koti ei välttämättä sijaitse kartalla yhdessä paikassa ja kodin kokemuksin syntyy monen paikan yhteisvaikutuksena.¹³ Hallinnollisesti monipaikkainen kuntalainen puolestaan määrittyy monen kunnan alueella pitkään oleskelevaksi henkilöksi, joka haluaa osallistua kuntien toimintaan ja käyttää niiden palveluja.¹⁴

Tässä artikkelissa monipaikkainen asuminen nähdään elämäntapana, jossa ihminen asuu kahdessa tai useammassa paikassa rinnakkain ja rakentaa arkensa ja elämänsä näiden paikkojen ympärille, jolloin esimerkiksi päivittäinen työmatkapendelöinti ei täytä tässä tarkoitetun monipaikkaisuuden tarkoitusta. Kahden tai useamman asuinpaikan ympärille muodostuvaan monipaikkaiseen asumiseen on viitattu myös nimityksellä joustava elämäntapa. Monessa paikassa asuva käyttää kutakin asumiseensa liittyvää asuinpaikkaa johonkin nimenomaiseen tarkoitukseen, esimerkiksi työpaikka-asumiseen tai vapaa-ajan asumiseen. Erilaiset tarkoitukset määrittävät sitä, miten monipaikkainen asukas suhtautuu paikkaan: työpaikka-asumisessa arjen täyttää työ, vapaa-ajan

¹⁰ Häyhtiö 2004.

¹¹ Ruotsala 2016, 91–95; Riukulehto 2013, 327–332.

¹² Vrt. Rinne-Koski 2016, 260.

¹³ Williams ja McIntyre 2001, 392.

¹⁴ Millaista monipaikkaisuutta Suomeen 2018, 65.

paikkaa luonnehtii rentoutuminen ja perheen kanssa vietetty laatuaika. Monipaikkainen asukas voi yhdistää kaikki nämä paikat joustavasti osaksi omaa asumisen kokonaisuuttaan.¹⁵

Digitaalisuuden vaikutus asumiseen ja kuntalaisuuteen

Asumisen tavoista ja kotien lukumääristä riippumatta asuminen tapahtuu aina jossain maantieteellisissä paikoissa. Asuminen on paikkaperustaista. Tämä on yksi suosituimmista alue- ja kulttuurimaantieteen käsitteistä asumisen tutkimuksessa. Paikkoihin viittaavat kaupunginosa, kylä, lähiö ja keskusta, joissa asuinalue tai asunnon sijainti voidaan osoittaa kartalta. Sijainnin lisäksi paikoilla on objektiivisia, nähtävissä olevia rakenteita: luonnonympäristöä, kuten metsää, järviä tai pelloja sekä rakennettua ympäristöä, kuten taloja, katuja, toreja, puistoja ja kauppoja. Ulkoisten merkkien lisäksi paikalla on myös tunteisiin perustuvia merkityksiä, jotka erottavat sen muista ja tekevät siitä merkityksellisen. Tunneympäristö rakentuu sekä luonnonympäristöön liittyvien merkitysten (esimerkiksi pihakeinu, jossa olen viettänyt monta kesäpäivää lukien kirjoja) että rakennetun ympäristön kautta.¹⁶ Myös ihmissuhteet ovat paikkojen olennainen osa: paikkaan kuuluvat naapurit, ystävät ja oma perhe. Kaikki nämä kerrostuvat myös ajassa. Paikkoihin liittyy muistoja, tapahtumia, kertomuksia, tunteita. Paikat eivät ole jähmeitä merkintöjä kartalla, vaan ne saavat tulkintoja ja merkityksiä ihmisten sekä paikkojen välisestä vuorovaikutuksesta ja arjesta. Paikan merkitys on jokaiselle erilainen.¹⁷

Paikan subjektiiviset ja emotionaaliset merkitykset kiinnittävät ihmisen paikkaan. Ilmiötä on tutkittu paljon eri tieteenaloilla, varsinkin maantieteessä. Tuloksena on runsaasti kilpailevia näkökulmia ja käsitteitä, joissa korostuvat paikkaan kiinnittymisen eri piirteet. Näihin viittaavat esimerkiksi *sense of place*, *place identity*, *place attachment*, *sense of belonging* ja *rootedness*. Maria Lewickan mielestä ne näyttävät saman palapelin irrallisilta osilta.¹⁸ Yksinkertaistettuna

¹⁵ Ks. Pitkänen ja Kokki 2005, 8; Kahila ja Rinne-Koski 2006, myös McHugh ja Mings 1996, 540; Gallent 2014, 180.

¹⁶ Esimerkiksi kotiin liittyvät merkitykset, Riukulehto ja Rinne-Koski 2014, 26–48.

¹⁷ Gustafson 2006, 17–18; Cresswell 2015, 7–14, 46–51; Kyle ja Chick 2007.

¹⁸ Lewicka 2011, 208.

paikkaan kiinnittymisellä tarkoitetaan paikan ja ihmisen välistä tunnesidettä, jossa paikka määrittyy tilannekohtaisesti.¹⁹

Paikkojen merkityksen on pelätty katoavan yhteiskunnan kehittyessä ja ihmisten liikkuvuuden lisääntyessä. Ennustuksista huolimatta paikan merkitys ei globalisaation edetessäkään ole vähentynyt, päinvastoin: mobiilissa maailmassa merkityksellisistä paikoista on tullut entistä tärkeämpiä. Tämä näkyy erityisesti monipaikkaisesti asuvien arjessa.²⁰ Liikkuvuutta tarkastelevissa tutkimuksissa on huomattu, että paikkojen välissä liikkuvat ihmiset kiinnittyvät asuinpaikkoihinsa jopa vakituisia asukkaita voimakkaammin. Paikkoihin liitetyt merkitykset kietovat liikkuvia asukkaita tiiviisti osaksi paikallista yhteisöä, jolloin asukkaille kehittyy voimakas paikkaan kuulumisen tunne.²¹ Monipaikkaisesti asuvat eivät kuitenkaan kiinny jokaiseen asuinpaikkaansa samalla tavoin: esimerkiksi Kevin McHugh ja Robert Ming ovat tunnistaneet ikääntyvien liikkuvuutta tarkastellessaan kolmenlaisia paikkasuhteita.²² Jotkut asukkaat juurtuivat yhteen asuinpaikkaan, johon aina palasivat. Toiset jakoivat asumisensa kahden paikan kesken, mutta eivät oikein kiinnittyneet kumpaankaan. Kolmannet irtautuivat kaikista asuinpaikoistaan, usein lukuisten muuttojen seurauksena. He korostivat itsenäisyyttä ja riippumattomuutta. Johtopäätöksenä on, että erilaiset kiinnittymisen tavat vastaavat erilaisia asenteita.

Samoin Per Gustafson erottaa aineistostaan kolmenlaisia paikkasuhteita.²³ Häinkin on tarkastellut liikkumista. Ensinnäkin paikat näyttäytyvät toisensa poissulkevinä, jolloin paikkojen välillä on tehtävä valinta. Toiseksi paikat voidaan nähdä toisilleen vastakkaisina, jolloin niiden välille yritetään löytää jonkinlainen tasapaino. Kolmanneksi paikat voivat täydentää toisiaan, jolloin monipaikkainen asukas voi nauttia monista ympäristöistä. Gustafson päättelee, että paikkoihin kiinnittyminen ja niiden välillä liikkuminen merkitsevät eri asioita eri ihmisille. Liikkumisen seurauksena monipaikkaisesti asuville punoutuu työn, kodin ja vapaa-ajan yhdistelmissä erilaisia paikkaperustaisia identiteettejä.²⁴ Liikkumiselle on myös vaihtoehtoja: nykyään se voidaan korvata tietoteknologialla. Maantiede ei enää sido yhtä paljon liikkumista.

¹⁹ Lewicka 2011; myös Luoto, Kattilakoski ja Backa 2016.

²⁰ Williams ja McIntyre 2001, 394.

²¹ McHugh ja Ming 1996, 546; Lewicka 2011, 213.

²² McHugh ja Ming 1996.

²³ Gustafson 2001.

²⁴ Williams ja McIntyre 2001.

Monipaikkaisesti asuvat tuovat paikkoihin paitsi omia tulkintojaan, myös erilaisista kulttuureista kumpuavia näkemyksiä. Esimerkiksi vapaa-ajan asuntojen omistajilla voi olla mökkipaikkaa koskevilla asioilla omia intressejä seurata asioita, joiden käsittely kunnassa edistää tai heikentää heidän etujaan.²⁵ Tämän vuoksi ei ole aivan selvää, kenellä koetaan olevan oikeus päättää, vaikuttaa ja osallistua paikkakunnan päätöksentekoon ja toimintaan.²⁶ Vaikka monipaikkaisesti asuva olisi halukas kantamaan kortensa paikallisyhteisön kehoon osallistumalla yhteisön toimintaan ja kokisi asumisessaan tarvetta tai halua vaikuttaa kunnan tai yhteisön toimintaan, osallistuminen ei välttämättä ole kovin yksinkertaista. Vapaa-ajan asumisen tutkimuksissa on havaittu monipaikkaisesti asuvien ja paikallisten välillä merkittäviä eroja paikallisen vuorovaikutuksen rakentumisessa.²⁷ Jos monipaikkaiset asukkaat ovat tekemisissä vain toisten vapaa-ajan asukkaiden kanssa, kosketuspinta paikallisiin jää ohueksi. Vapaa-ajan asukkaiden ja pysyvien asukkaiden yhteys voi kaatua myös erilaisiin taustoihin, esimerkiksi tulo- tai koulutuseroihin. Tutkimuksissa on tuotu esiin myös onnistumisia: vapaa-ajan asukkaiden osallistuminen mökkipaikkakunnan yhdistystoimintaan vahvistaa paikallista demokratiaa ja luo luonnollista vuorovaikutusta.²⁸ Vapaa-ajan asukkailla on osaamista, jota he voivat halukkaastikin käyttää mökkipaikkakunnan hyväksi. Mökkipaikkakunta saattaakin olla sosiaalisesti rikkaampi kuin varsinainen asuinpaikka.²⁹ Suurimpana haasteena Nordin ja Marjavaara kuitenkin näkevät sen, miten monipaikkaisesti asuva saadaan kiinnostumaan paikkakunnan toiminnasta.

On selvää, että monipaikkaisesti asuvilla on monenlaisia kytköksiä paikkoihin ja yhteisöihin. Erityisen vahvoja kytköksiä muodostuu sukulaisuudesta.³⁰ Vahva kiinnittyminen saa monipaikkaisen asujan seuraamaan asioita myös toiselta paikkakunnalta esimerkiksi pitämällä yhteyttä paikallisiin ihmisiin internetin välityksellä. Näin monipaikkaisen asukkaan yhteisöllisyys muuttuu osin virtuaaliseksi. Verkkoyhteydenpito täydentää kasvotuksin tapahtuvaa vuorovaikutusta ja mahdollistaa asioiden seuraamisen etäältä. Näin monipaikkaisesti asuvan kokema yhteisö määrittyy enemmän sosiaalisten siteiden ja vuorovaikutuksen kuin paikkojen perusteella silloinkin, kun kyse on paikallisista asioista.³¹

²⁵ Mm. Farstad ja Rye 2012.

²⁶ Vrt. Rinne-Koski 2016, 256–260.

²⁷ Esim. Gallent 2014.

²⁸ Nordin ja Marjavaara 2012.

²⁹ Ks. myös Rinne-Koski ja Rantanen 2014.

³⁰ Mm. Czarnecki 2017, 251, 260–261.

³¹ Wellman 2005.

Tutkimusten mukaan vapaa-ajan asukkaat eivät ole olleet erityisen kiinnostuneita mökkipaikkakunnan toiminnasta, mutta tilanne saattaa olla muuttumassa. Joihinkin kuntiin on perustettu erityisiä toimielimiä, mökkiparlamentteja, joissa vapaa-ajan asukkaat voivat vaikuttaa ja tulla kuulluksi.³² Pitkään on puhuttu myös kaksoiskuntalaisuudesta, mutta sitä on pidetty liian hankalana toteuttaa. Sijalle tarjotaan e-kuntalaisuutta, jonka avulla muut kuin kunnassa virallisesti asuvat voisivat vaikuttaa kunnan toimintaan, esimerkiksi sähköisten kyselyjen, osallistumisfoorumien sekä aloite- ja palautejärjestelmien kautta.³³

Digitalisaatioon ja tietoteknologiaan perustuva kuntalaisuus vaikuttaa tavalla tai toisella kuntalaisuuden konkretiaan: vuorovaikutuksen siirtyessä osittain tai jopa kokonaan verkkoon myös paikallinen yhteisö muuttuu.³⁴ Naapurin kanssa pihalla rupattelua voidaan jatkaa netissä, kyläilta muuttuu keskusteluiksi kylän omissa keskusteluryhmissä tai kunnanosan asukasraati keskusteluksi kunnan virtuaalisessa olohuoneessa, jonne kuka tahansa on tervetullut vaihtamaan mielipiteitä. Niin monipaikkaiset kuin yksipaikkaisetkin voivat olla osallisina useissa eri yhteisöissä samanaikaisesti roolejaan ja kiinnittymisen tapojaan vaihdellen.³⁵

Tämän lisäksi e-kuntalaisuus vaikuttaa myös kuntalaisuuden hallinnolliseen määritelmään. Toistaiseksi kuntalaisuuden määritelmä nojautuu vahvasti yksipaikkaisuuteen. Kuntalain 2015 mukaan ihminen on sen kunnan kuntalainen ja asukas, jossa hänen virallinen asuinpaikkansa sijaitsee. Nykyisen lainsäädännön mukaan Suomessa voi asua vain yhdessä paikassa kerrallaan. Kokemuksellinen ja hallinnollinen kuntalaisuus voivat kuitenkin erota melkoisesti. Tulevaisuuden kuntalaisuus saattaa näyttäytyä alueellisesti ja hallinnollisesti rajattujen paikkojen sijasta enemmän monien paikkojen tai verkkoon sijoittuvan vuorovaikutuksen kokonaisuutena,³⁶ jossa kuntalaisuus rakentuu pääosin (paikallis)yhteisön jäsenyytenä. Millaista tämä kuntalaisuus on? Miten ja mistä elementeistä tällainen kuntalaisuus koostuu?

³² Aho ja Ilola 2006, 78–80, Vapaa-ajan asukkaiden osallistuminen kunnan päätöksentekoon 2006; Ojanperä ja Niiranen 2015.

³³ Millaista monipaikkaisuutta Suomeen 2018, 59, 67.

³⁴ Wittel 2001; Delanty 2003, 167–185.

³⁵ Brodsky ja Marx 2001.

³⁶ Vrt. kunnan osalta myös Anttiroiko 1992, 74.

Aineisto ja menetelmät

Tämän tutkimuksen empiirinen aineisto on kerätty reilun vuosikymmenen aikana 2008–2018 Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa neljän tutkimushankkeen osana. Kokonaisuuteen kuuluu kolme ulkopaikkakuntalaisten kotiseutukeskustelua sekä viisi monipaikkaista kuntalaisuutta käsittelevää haastattelua. Yhteensä haastateltavia on 26.

Ulkopaikkakuntalaisten kotiseutukeskustelut on järjestetty kolmessa kotiseutututkimushankkeessa vuosina 2013, 2014 ja 2018. Ne ovat keskustelunomaisia ryhmähaastatteluja, joiden osallistujilla on siteitä moneen paikkaan. Varsinaisen asuinpaikkansa lisäksi heillä on joko vapaa-ajan asunto, kakkosasunto tai muita sukuyhteyksiä paikkakunnalle, jonka he edelleen tuntevat osaksi kotiseutuaan. Ensimmäinen keskustelu järjestettiin vuonna 2013 Nokiottaan kotomaa -hankkeessa, jossa pilotoitiin kokemuksellisen kotiseututiedon keräämisestä kuntaa pienemmältä alueelta, tässä tapauksessa Kuortaneenjärven ympäristöstä. Hankkeessa kerättiin aineistoa alueen asukkaiden kotiseutukäsityksistä, kotiseudun avainkohteista ja syvärakenteista sekä tehtiin kuvaus ja tulkinta niiden merkityksestä.³⁷ Ryhmähaastatteluun osallistui seitsemän henkilöä. Toinen keskustelu käytiin vuonna 2014 osana Kolmannen iän kotiseutukäsitykset asumisessa -hanketta, jossa kiinnostuksen kohteena oli tuottaa asukaslähtöistä tietoa kolmannen iän asumiskokemuksista.³⁸ Tässä keskustelussa kuultiin seitsemän kolmannen iän edustajan näkemystä kodista, kotoisuudesta ja asumisesta. Kolmas kotiseutukeskustelu järjestettiin vuonna 2018 Kotiseudun historiaa narratiiveina -hankkeessa, jossa kotiseutua tarkasteltiin ennen kaikkea ajallisena ilmiönä.³⁹ Tähänkin ulkopaikkakuntalaisten keskusteluun osallistui seitsemän henkilöä.

Monipaikkaista kuntalaisuutta käsittelevä haastatteluaineisto kerättiin vuosien 2007 ja 2008 aikana. *Helsingin Sanomissa* julkaistussa lehti-ilmoituksessa pyydettiin yhteydenottoa ihmisiltä, jotka tuntevat monipaikkaisen asumisen ja elämisen kuvaavan omaa arkeaan. Ilmoituksessa täsmennettiin, että etsittävät henkilöt voivat jakaa aikansa kahden tai useamman paikan välille

³⁷ Rinne-Koski ja Riukulehto 2013.

³⁸ Riukulehto ja Rinne-Koski 2014.

³⁹ Riukulehto ja Rinne-Koski 2019.

työn tai vastaavien syiden vuoksi, omistaa kakkosasunnon maaseudulla tai kaupungissa tai jakaa elämänsä muiden syiden vuoksi useampaan kuin yhteen paikkaan.

Vastauksia ilmoitukseen tuli 101, joista 97 vastaajaa asui kahdessa tai useammassa paikassa. Alustavien yhteydenottojen perusteella vastaajajoukosta valittiin 25 haastateltavaa, jotka kattavimmin kuvasivat monipaikkaisen asumisen eri puolia. Vastaajajoukko oli hyvin heterogeeninen, sillä monipaikkaisesti asuvia löytyi hyvin erilaisista ikäryhmistä ja elämäntilanteista lapsiperheistä ikääntyneisiin sekä opiskelijoista työssäkäyviin ja eläkeläisiin.⁴⁰ Samoin ajanvietto eri paikoissa vaihteli suuresti. Mukana oli viikonloppumökkeilijöitä, kesäloman viettäjiä, ympärivuotisia mökkeilijöitä, viikoittaisen arkensa monessa paikoissa asuvia ja jopa puolen vuoden yhtämittaisiin jaksoihin oleskelunsa jakavia vuorottelijoita. Jotta tarkastelu olisi yhteismitallinen ulkopaikkakuntalaisten kotiseutukeskustelujen kanssa, haastatteluaineistosta valittiin tutkimukseen ne tapaukset (5 kpl), joissa asuminen jaettiin kahden tai useamman paikan kesken maaseudulla ja kaupungissa.

Haastattelujen teemat käsittelivät monipaikkaista elämäntapaa yhteiskunnallisena ilmiönä, elämäntapaan liittyviä asuinpaikkoja, elämäntavan ja julkisen hallinnon kohtaamista sekä maaseudun ja kaupungin vuorovaikutusta. Kotiseutukeskustelut puolestaan kerättiin virikemenetelmän avulla. Virikekeskustelumenetelmä muistuttaa hyvin paljon ryhmähaastattelua, jossa keskustelu etenee esitettyjen virikkeiden pohjalta.⁴¹ Hankkeissa käytetyt virikkeet olivat pääosin tekstiä ja kuvia, joiden innoittamina keskustelutilaisuuteen kutsutut osallistujat keskustelivat kotiseudustaan. Keskustelurungot sekä keskustelujen sisältö on dokumentoitu julkaisuissa *Kotiseudun kerroksia Kuortaneelta*, *Asunnosta kodiksi* sekä *Historian kohinaa Töysästä*.⁴² Näitä aineistoja ei ole aikaisemmin hyödynnetty kuntalaisuuden ja monipaikkaisuuden tarkastelussa.

Valitut aineistot muodostavat temaattisen kokonaisuuden. Jokaisessa kantavana teemana on monipaikkainen kotiseutu ja suhde asuinpaikkaan pääosin vapaa-ajan asumisen puitteissa. Kaikki

⁴⁰ Samanlaisia havaintoja ovat tehneet mm. McHugh, Hogan ja Happel 1995, 253; myös Haukkala 2011, 11–12 sekä Pitkänen ja Strandell 2018, 6–17.

⁴¹ Virikemenetelmästä ks. esim. Suutari ja Rinne-Koski 2015, 59–60.

⁴² Riukulehto ja Rinne-Koski 2013, 2014 ja 2019.

ovat teemoitteluperiaatteella tekstiksi litteroituja keskusteluaineistoja, mikä mahdollistaa yhtenäisen tarkastelun.

Analyysin aluksi aineistot yhdistettiin yhtenäiseksi tekstitiedostoksi (139 sivua). Aineisto luettiin kertaalleen läpi, jotta saataisiin yhtenäinen käsitys aineiston kokonaisuudesta asetettuun tutkimustehtävään nähden ja arvioitiin aineiston käyttökelpoisuutta niiltä osin. Toisen lukukierroksen aikana aineistoa jäsennettiin ja tiivistettiin poimimalla eri puhetapoihin liittyvät puheenvuorot omiksi ryhmikseen. Kolmannella lukukerralla tunnistettiin tapoja, joilla haastateltavat jäsensivät suhdettaan kotiseutuun. Tämä tehtiin sisällönanalyysin keinoin luokittelemalla ja teemoittelemalla aineistoa. Tässä vaiheessa aineistosta tunnistettiin kolme puhetapaa, joilla monipaikkaisesti asuvat jäsensivät suhdettaan kotiseutuun ja koettuun kuntalaisuuteen. Tunnistetut puhetavat otettiin seuraavan lukukierroksen lähtökohdaksi, jonka mukaisesti aineistoa tarkasteltiin paikkaan liitettyjen merkitysten ja kiinnittymisen kautta.

Seuraavaksi tarkasteltiin kotiseudun kokemisen tapoja tarkoituksena selvittää, millaista kuntalaisuutta eri kotiseutukäsitykset tuottavat. Tämä tehtiin lisäämällä sisällönanalyysiin diskursiivinen tarkastelu. Kuntalaisuus pelkistyy suoraan kysyttäessä usein veroihin, julkisiin palveluihin ja äänestämiseen, eli kaikkiin hallinnolliseen (yksipaikkaiseen) kuntalaisuuteen oikeuttaviin asioihin. Sen vuoksi kuntalaisuuden kokemuksellista ulottuvuutta kannattaa lähestyä tarkastelemalla, mitä haastateltavat puhuvat valitusta teemasta rivien välissä sekä miten he itse määrittävät ja käsittävät kuntakokemuksensa. Diskursiivisen analyysin avulla pyritään nostamaan näkyville diskursseja eli puhetapoja tai -kokonaisuuksia, joiden avulla haastateltavat rakentavat kuntalaisuutta ja kotiseutua suhteessa monipaikkaisuuteen ja digitalisaatioon. Tarkastelu nojautuu sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen, jossa haastateltavien puhe, kielenkäyttö, rakentaa sosiaalista todellisuutta eli sitä, miten ajattelemme ja mihin näitä ajatuksia vuorovaikutuksessa peilaamme.⁴³ Tämän osalta aineistossa keskitytään siihen, millaista kuntalaisuutta haastateltavat luovat.

Monipaikkaisen kotiseudun kolme muotoa ja niiden tuottama kuntalaisuus

⁴³ Berger ja Luckmann 1994.

Aineiston sisällönanalyysissä tunnistettiin kolme tapaa, joilla haastateltavat jäsensivät kotiseutuaan. Taustalla jokaisessa puhettavassa on monipaikkaisuus. Monipaikkaisuus rakentuu aineistossa osaksi suhteessa yksipaikkaisuuteen ja osaksi suhteessa paikkaan.

Yksipaikkaisuuden normi ilmenee erityisesti ulkopuolisten suhtautumisessa vapaa-ajan asumiseen. Usein oletus on, että monipaikkaisesti asuvan perheen vakituinen asuinpaikka on kaupungissa ja vapaa-aikaa vietetään mökissä tai vapaa-ajan asunnossa maaseudulla, jolloin perheen vapaa-ajan asunto on alisteinen perheen vakitukselle asunnolle: maaseudun vapaa-ajan asuntoon viitataan kakkosasuntona, mikä kertoo arvojärjestyksestä. Normin rikkominen herättää hämmennystä. Esimerkki tästä on viisihenkinen perhe, joka asuu ahtaasti kerrostalokolmiossa keskellä kaupunkia sekä omistaa täysin varustellun omakotitalon maaseudulla.

Että semmoinen närkästyminen siitä, että te puhutte aina mökistä, että ei tää oo mikään mökki, että täähän onkin ihan talo. Sellainen, että rikotaan, että ei saa tehdä sillä tavalla, että ei saa tehdä remonttia, ei saa laittaa Puustellin keittiötä mökkiin, se on paha juttu. Semmoista ei saa tehdä, pitää ottaa mökkikeittiö.⁴⁴

Toiseksi monipaikkaisuutta rakennetaan elämäntavan ja asumiseen liittyvien paikkojen avulla, joita tarkastellaan hetken päästä tarkemmin. Elämäntapaan kuuluvat paikat luovat asumisen ja liikkumisen kontekstin, joka osaltaan selittää ja perustelee monipaikkaisuutta henkilökohtaisella tasolla.

⁴⁴ Haastattelu 1, 5.10.2007.

Niin, mä oon varsinainen monipaikkainen, kun mä oon Mikkelistä kotoisin ja oon töissä Jyväskylässä ja mies on Vaasas ja sit me ollaan – – suurin piirtein kaikki vapaa-aika täällä [Kuortaneella] ja välillä Mikkelissä käydään.⁴⁵

– – se oli mun vanhempien isovanhempien semmoinen sodan aikana rakennettu talo, johon me muutettiin ja – – että me oltiin kaikki vapaa-ajat ja viikonloput siellä, – – että sitten se painopiste siirtyi sinne. – – kun se talo on mun, niin sit mun mies ostaa pienemmän – – asunnon täältä Vantaalta, koska meillä kummallakin on lapset Helsingissä ja ystävät on aika paljon Helsingissä ja sitä väliähän me nyt sitten seilataan, sitäkin väliä.⁴⁶

Monipaikkaisen elämäntavan paikat, niiden merkitys ja niihin kiinnittyminen määrittävät myös sitä, millaiseksi monipaikkaisesti asuvan ja hänen kotiseutunsa suhde muodostuu. Aineistosta erottuu kolme monipaikkaisen asumisen tapaa jäsentää suhdetta kotiseutuun. Monipaikkaisesti asuvien suhde omiin kotiseutuihinsa vaikuttaa siihen, kuinka he näkevät ja kokevat kuntalaisuuden asuinpaikoissaan. Seuraavassa tarkastellaan näitä lähemmin.

Sulautunut kotiseutu

Sulautuneella kotiseudulla tarkoitetaan tässä kotiseutusuhdetta, jossa kaksi (tai useampi) asuinpaikkaa yhdistyy ja muodostuu laajemmaksi kokonaisuudeksi, joka kokonaisuudessaan mielletään kotiseuduksi. Samaan ilmiöön viittaa myös Riukulehto tämän kirjan avausartikkelissa. Aineistossa oli useita esimerkkejä tämänkaltaisesta suhtautumisesta.

Haastateltavat kertovat kotiseutunsa jakautumisesta maaseudulle ja kaupunkiin. Maaseutu täyttää tarpeita, jotka liittyvät rauhoittumiseen, hiljaisuuteen ja voimaantumiseen, kaupunki puolestaan

⁴⁵ HYR, Nokiottaan kotomaa, Kesäkuurtanelaiset ry. 31.3.2012.

⁴⁶ Haastattelu 2, 31.10.2007.

vastaa palveluihin, kulttuuriin ja ostoksiin liittyvistä tarpeista. Monipaikkaisuus mahdollistaa elämäntapaan ja asumiseen liittyvien erilaisten asuinpaikkojen yhdistymisen toisiaan täydentäväksi kotiseudun kokonaisuudeksi, jossa voidaan tunnistaa sekä maaseutu, kaupunki että näiden yhdessä luoma lisäarvo ja näiden joustava yhdistäminen. Monipaikkaisuuden koetaan antavan elämään jotain sellaista, mitä yhdessä paikassa asuminen ei pysty tarjoamaan.

[Maaseutu ja kaupunki] Täydentää, mulla ihan ehdottomasti. – – voi elää niinkun sellaista täydempää elämää, että saa ne molemmat puolet, – – että se on sellainen niinkun arkielämän asetelma, – – ja mä kuolisin, jos mun pitäisi asua vaan täällä kaupungissa. Mutta siellä [maaseudulla] ei taas ole, millä mä eläisin siellä sitten, – –⁴⁷

Kotiseutujen yhdistyminen ilmenee asuttaessa kahta tai useampaa kotia. Paikkoja asutaan eri tavoin. Yksi paikoista saattaa olla kesäkot, toinen synnyinkoti ja kolmas arjenkoti, jossa asutaan suurin osa ajasta. Jokainen koti, paikka, on osa koetun kotiseudun kokonaisuutta. Jokaisessa paikassa on erityinen tekijä, joka selittää asukkaan kiinnittymistä paikkaan. Kesäkodista tulee toinen koti, vaikka virallinen koti onkin muualla. Lapsuudenkotiin liittyvät muistot, jotka vaikuttavat kotiseudun kokemiseen nykyisin. Toisen kodin osalta kiinnostaa, millaisia ratkaisuja kunnassa ja kodin ympäristössä tehdään, miten ne vaikuttavat itseen ja tärkeisiin asioihin; miten ne muuttavat koettua kotiseutua.

Mä oon huomannut sen, että meillä on mökki, toinen koti, kun ollaan siellä niin pitkään kesällä – – Koti on siellä, missä oikeesti viihtyy rauhassa.⁴⁸

Ja sitten mä muistan mun lapsuudesta, täällähän oli vaikka kuin paljon liikkeitä. Kemikaalikauppoja oli vaikka kuinka paljon pitkin tätä kylän pääraittia. Ja oli leluliikkeitä. Ja tietysti kaikkihan muuttuu. Niin kun täälläkin on sitten tämä

⁴⁷ Haastattelu 3, 22.5.2007.

⁴⁸ HYR, Kolmannen iän kotiseutukokemukset asumisessa, Helsingin Eteläpohjalaiset ry. 4.3.2014.

palvelurakenne muuttunut aivan täysin. – – Onhan se tyhjyyden tunne, joka siitä tulee.⁴⁹

Jyväskylän päätökset monesti koskettaa mua joiltain osin enemmän [kuin toisen asuinpaikan] tietysti, kuten esimerkiksi kirjastoon tai kouluun tai tällaisiin asioihin liittyvät, mitkä mua kiinnostaa erityisesti.⁵⁰

Vaikka kotiseudun eri osilla olisikin erilaiset päätehtävät (esim. loma – työ – lapsuus), niillä on myös yhteisiä piirteitä. Haastateltavat kertoivat toistavansa niissä samoja rutiineja, jotka osaltaan luovat kotoisuuden tunnetta:

Mä olen sielläkin hiihdän Tuusulanjärvellä hirveen aktiivisesti, – – täällä [Kuortaneella] ihan sama hulluus jatkuu. – –, siellä minä pyöräilen myöskin Tuusulanjärveä ympäri niin kuin minä teen täällä. Järvi on vaan pikkuisen pienempi, kaksikymmentä kilometriä ympäristää. Että sillä lailla jos aattelee. Nyt mä vasta tajusinkin, että tässähän on muuten yhteys jollakin lailla.⁵¹

Kotipaikat sekoittuvat myös palveluiden käytössä. Kotiseutua ajatellaan kokonaisuutena, josta palvelut valitaan hetken tarpeen mukaan:

– – ja jos ajattelee, kumpaako kirjastoa mä enemmän käytän tätä vai Konginkankaan, – – että siellä [Konginkankalla] oon aika hyvä kirjaston käyttäjä, aika paljon käytän kirjastoa. – – lapset esimerkiksi harrastuksissaan saattavat käyttää palveluja myös Konginkankaalla, jos siihen on mahdollisuus. Joskus esim kunnalliset jutut on rajattu,

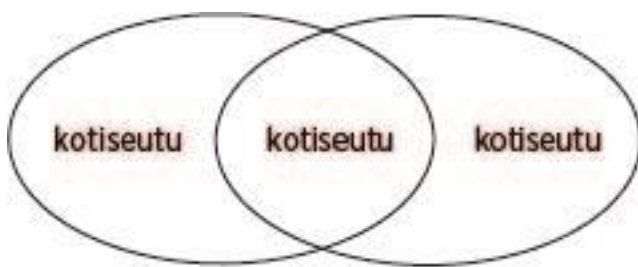
⁴⁹ HYR, Nokiottaan kotomaa, Kesäkuurtanelaiset ry 31.3.2013.

⁵⁰ Haastattelu 1, 5.10.2007.

⁵¹ HYR, Kesäkuurtanelaiset ry. 31.3.2013.

että niihin ei oteta eri kunnan tai sitten esimerkiksi lapsetkin on miettiny, että meneekö rippikouluun siellä vai täällä, että täntyyppisiä asioita.⁵²

Sulautuneen kotiseudun tärkeissä paikoissa on kyse asuinpaikkojen ominaisuuksista ja niihin liitetystä merkityksistä. Toiset merkityksistä erottavat kotiseutuja, toiset liittävät yhteen: maaseutu ja kaupunki eroavat toisistaan monella eri tavalla mutta sulautuvat kotiseudun kokonaisuudessa yhdeksi, toisiaan täydentäväksi kotiseudeksi.

Kuva 9. Sulautuneiden kotiseutujen muodostama kokonaisuus.

Monta rinnakkaista kotiseutua

Rinnakkaiset kotiseudut rakentuvat puheessa toisilleen tasa-arvoisina mutta selvästi erillisinä kokonaisuuksina. Vastaajien puheesta kuultaa elämän, esimerkiksi asioinnin ja sosiaalisten suhteiden sekä tärkeiden paikkojen ja niiden ominaisuuksien, jakautuminen kahteen paikkaan yhteiskunnan muodostamilla reunaehdoilla. Kantavina tekijöinä ovat paikkoihin liittävät kiinnikkeet, ankkurit. Esimerkiksi sopii pariskunta, jolla on koti Espoossa ja vapaa-ajan paikka Orivedellä. Espoon elämää sävyttää arki: työ, kaupassa käynti, puutarhanhoito, lastenlapsien hoitaminen. Merkitykselliset paikat rakentuvat elämässä, arjen rutiineissa ja elämänhallinnassa. Orivedellä sijaitsee perheen sukupaikka, jonne syvät juuret kiinnittävät perheen. Siellä vietetään paljon aikaa. Ankkuri on myös suvun vanhimman rakentama mökki, jota on vuosien saatossa ja

⁵² Haastattelu 1, 5.10.2007.

perheen kasvaessa laajennettu. Paikkaan liittyy muistoja, tärkeitä paikkoja ja sosiaalisia suhteita aivan kuten Espoon kotiinkin.

Siis kerran kun tunnetaan ihmiset paljon laajemmasti ja tiedetään toisen elämä ihan lapsesta asti, et sillai jos moikataan, niin suunnilleen jatketaan siitä, mihin ollaan jääty. – – Et tietää, mistä saa mitäkin ja aina kun menee johonkin kauppaan tai johonkin muutun tämmöiseen palvelujuttuun, niin yleensä tuntee ne henkilöt, jotka siinä on sitten vastassa.⁵³

Jokin kotiseudun rinnakkaisista osista voi olla erityisen merkittävä kotiseudun kokonaisuuden kannalta. Se ei välttämättä ole asuinkoti:

– – mutta niin he on sanonut, että kaiken muun saatte myydä mutta ette mökkiä. Siellä on meidän juuret. Ne on siellä Isossaniemessä Lappajärven rannalla. Meidän lapset, meillä on kaksi lasta, 35 ja 33, he sanoo, että kaiken muun saatte hävittää, mutta sitä ei koskaan, meidän juuret on siellä.⁵⁴

Rinnakkaisille kotiseuduille on ominaista, että molemmista kotiseuduista halutaan pitää kiinni, ja niiden välille halutaan tietoisesti rakentaa yhteyttä:

– – nyt se sitten on vähän kääntynyt toisin päin, että kakkosasunto on kuitenkin se, jossa aikaa menee enemmän selvästi, ehkä kaks kolmannesta ja mutta halutaan pitää

⁵³ Haastattelu 4, 30.10.2007.

⁵⁴ HYR, Kolmannen iän kotiseutukokemukset asumisessa, Helsingin Eteläpohjalaiset ry. 4.3.2014.

kaupunkielämääkin yllä kuitenkin, että ehkä sitten yksi kolmasosa voi olla Helsingissä.⁵⁵

– – tää oli hyvä kysymys, kun mä ajattelin, että ehkä tän syksyn mun toistuva Helsingissä käyminen niin se liittyy siihen, että mä haluan varmistaa sen kiinnityksen Helsinkiin.⁵⁶

Toinen esimerkki monen rinnakkaisen kotiseudun kokemuksesta on monipaikkaisesti asuvien suhtautuminen mökkeilyyn ja vapaa-ajan asumiseen. Tässä puhunnassa mökkeily muistuttaa turismia. Mökkeilijät tulevat mökkipaikkakunnalle ulkopuolelta, tutustumaan paikalliseen elämänmenoon ja ihastelemaan paikallisia nähtävyyksiä. Puhunnassa mökkeilijöiden paikkasuhdetta voidaan luonnehtia sisäänpäin kääntyneeksi, sillä usein mökkeilymotiivina on oman rauhan etsiminen, rentoutuminen ja saunominen omalla porukalla,⁵⁷ jolloin ei oikeastaan ole ihme, että he eivät välttämättä ole kovin kiinnostuneita osallistumaan mökkikuntansa toimintaan. Monipaikkaiset juurtuvat paikkakuntaan vaihtelevasti ja jakavat arkielämänsä aidosti paikkojen välillä. He asemoivat itsensä osaksi paikallista asuinyhteisöä sen sijaan, että kokisivat vain käyvänsä mökillä:

– – mun mielestä mä ehkä ite elän aika erilaista elämää, kun perinteiset. Mä en kyllä ihan tunnista itteeni ihan perinteisestä mökkikulttuurista. – – Mä huomaan, että mä puhun, että aaa, no niin, nyt on taas lomakausi alkanut, mökkiläiset tulee.⁵⁸

Me ei päästä mun ystävien kanssa samalle taajuudelle, ne ketkä on rakentanut sen mökkisä. – – [K]yllähän ne on vahvasti kuntalaisina sitoutunut yhteen paikkaan ja se on semmoista extremeä vaan se mökkeily. – – että se ei oo mun mielestä pelkästään

⁵⁵ Haastattelu 5, 11.3.2008.

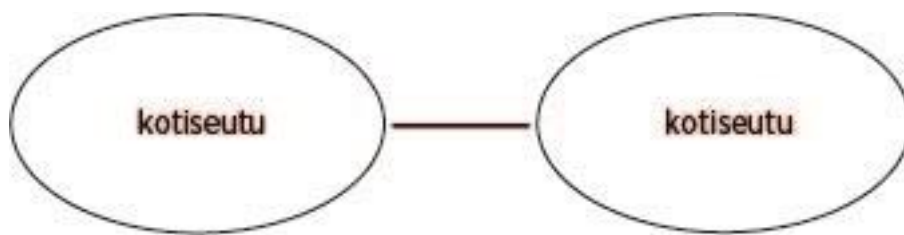
⁵⁶ Haastattelu 4, 30.10.2007.

⁵⁷ Esim. Alasuutari ja Alasuutari 2010, 12, 14–15.

⁵⁸ Haastattelu 1, 5.10.2007.

sitä, että täällä [kaupungissa] olis kaikki tapahtuis ja siellä [maalla] olis vaan jotekin oltais omalla perheellä, että ei oo semmoista.⁵⁹

Rinnakkaisen kotiseutukokemuksen paikkasuhde ei yhdisty kokonaisuudeksi vaan kotiseudut mielletään erillisiksi. Rinnakkaisuus rakennetaan tietoisesti ylläpitämällä ja uusintamalla kotiseutujen erilaisia tehtäviä ja merkityksiä.

Kuva 10. Rinnakkaiset kotiseudut kotiseudun kokonaisuudessa.

Yksi kotiseutu

Kahden tai useamman kotiseudun välille voi syntyä myös jännite. Joku asuinpaikoista saa selvästi suuremman painoarvon kuin toiset, muihin otetaan etäisyyttä. Tuloksena on yksi koettu kotiseutu, johon samastutaan:

– – se missä nykyään asuu ja elää, ni kyllähän se on se kotiseutu sinänsä. Tai mutta eihän se Töysä sieltä koskaan häviä, kyllä se yks kotiseutu on, mutta – – kun kuitenkin elää niinku täs ympäristös [pääkaupunkiseudulla], niin tämä on se nykyinen kotiseutu sitten.⁶⁰

⁵⁹ Haastattelu 1, 5.10.2007.

⁶⁰ HYR, Kotiseudun historia narratiiveina, Tuurin maa- ja kotitalousseura 20.11.2017.

Tutusta ja rakkaasta kotiseudusta on saatettu ajan myötä irtautua. Entisen asuinpaikan asukkaita ei enää tunnekaan samalla tavoin kuin ennen.⁶¹ Riukulehto on monessa yhteydessä korostanut kotiseudun ajallista rakentumista: kotiseutua ikävöidessään ihmiset eivät aina kaipaa johonkin paikkaan vaan johonkin elämänsä vaiheeseen. Tutulle kotiseudulle palatessa vastassa eivät ole tutut ihmiset ja toimijat. Kotiseudun uusi sosiaalinen ympäristö on vieras eikä enää tunnu omalta.

Yksi esimerkki tällaisesta etäännyttämisestä näkyy kuntalaisuuden paikkasuhteessa. Jos suhdetta ei koeta läheiseksi, saattaa tuntua siltä, että itsellä ei ole oikeutta vaikuttaa toisen kunnan asioihin. Vaikuttaminen tuntuisi vaikealta: toisten asioihin puuttumiselta tai sekaantumiselta.

Monipaikkaisesti asuva saattaa myös etäännyttää itsensä ja katsoa kuntien toimintaa tarkoituksella kauempaa. Joskus suhde saattaa mennä rikki, mikä vuosienkin takaa vaikuttaa kotiseudun kokemiseen.

– – mulle tulee aika usein semmoinen, ai täällä hiekkalaatikossa myllätään tätä, ahaa, täällä te leikitte näin. – – Voi katella vähän sivusta näitä asioita vähän paremmin.⁶²

Mulla on hirveen ikävä muisto sieltä. – – Et meillä oli ihan vieressä metsä, – – mä kävin siellä, tiesin tarkalleen missä siellä on ahomansikat, missä on mustikat, missä on erilaiset sienet. – – Sitten kuitenkin se metsä kaadettiin ja – – sen jälkeen niinkun tuli sellanen tunne et mä haluan pois täältä, mä en enää halua, tää ei oo enää niinkun mun se kotimaisema että.⁶³

Sama puhetapa toimii myös toisin päin. Vastakkainasettelulla voidaan luoda eroa itsen ja muiden välille. Monipaikkaisesti asuva saattaa tietoisesti rakentaa puheellaan eroa mökkiläisiin.

⁶¹ Ks. Riukulehto ja Rinne-Koski 2014, 46–47.

⁶² Haastattelu 1, 5.10.2007.

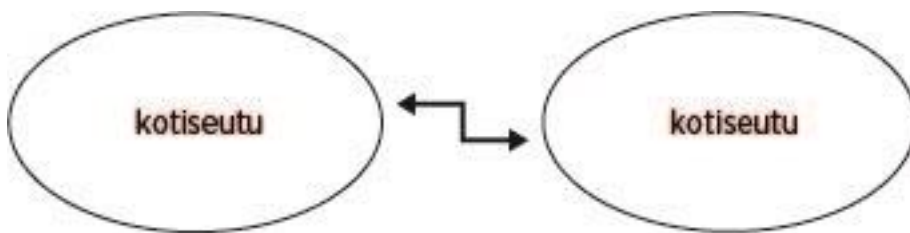
⁶³ HYR, Kolmannen iän kotiseutukokemukset asumisessa, Helsingin Eteläpohjalaiset ry. 4.3.2014.

– – niin kuinka paljon siellä [mökkipaikkakunnalla] sitten aidosti elää monipaikkaisia ihmisiä? Ei kovin paljon. Onhan paljon, todella todella paljon, hienoja luksusmökkejä, missä on kaikki, mutta ei siellä olla sen enempää kun kesämökillä. Muutama viikko vuojessa ehkä.⁶⁴

Erottelun tuloksena toinen tai jokin asuinpaikoista nousee ykköseksi, joka koetaan varsinaiseksi kotiseuduksi. Se vaikuttaa asumisen valintoihin, paikkasamastumiseen sekä sen kautta koettuun kuntalaisuuteen. Tässä puhunnassa perinteiset mökkeilijät näyttäytyvät yksipaikkaisina asukkaina, joille mökki ei ole yhtä tärkeä tai samalla tavoin tärkeä kuin kaupunkikoti.⁶⁵

Meillä on mökki kans siellä Lappajärven rannalla Alajärvellä – – siitä on muodostunut semmoinen niin kuin kakkoskoti. Mutta! Asia on niin, että ei me varmaan niille kulmille muuteta pysyvästi.⁶⁶

Kuntalaisuuden näkökulmasta vertaileva ja erotteleva kotiseutukokemus tuottaa yksipaikkaista kuntalaisuutta, jossa monipaikkaisesti asuva ei välttämättä ole kovin kiinnostunut muista kuin vakituisen asuinpaikkakuntansa asioista. Kuntalaisuus on perinteisten regulatiivisten normien mukaista, eikä asukas ole kiinnostunut haastamaan sitä.

Kuva 11. Kotiseutujen jännite tuottaa yhden kotiseudun ja normatiivista kuntalaisuutta.

⁶⁴ Haastattelu 1, 5.10.2007.

⁶⁵ Myös Rinne-Koski 2016, 259–260.

⁶⁶ HYR, Kolmannen iän kotiseutukokemukset asumisessa, Helsingin Eteläpohjalaiset ry. 4.3.2014.

Monipaikkaisen kuntalaisuuden suhde digitaalisuuteen

Monipaikkainen kuntalaisuus määrittyy tässä aineistossa pääasiallisesti elämäntapaan lukeutuvien kotiseutujen, kuntien, asuinpaikkojen ja kotien sekoittumisena siten, että niitä ei erotella toisistaan. Monipaikkaisesti asuva voi kokea, että hänellä on yksi moniosainen kotiseutu tai että hänellä on useita kotiseutuja, joihin hän on kiinnittynyt ja joissa hän tuntee olevansa kotonaan. Hänellä on oikeasti kaksi tai useampi kotikuntaa, jossa hän seuraa aktiivisesti kunnan toimintaa ja pyrkii osallistumaan ja vaikuttamaan itselleen tärkeisiin asioihin samalla tavalla kuin kuntien viralliset asukkaat. Hänellä on oikeasti monta asuinpaikkaa, joiden yhteisölliseen toimintaan hän osallistuu esimerkiksi yhdistyksien ja seurojen, asuinalueensa päivittäisen toiminnan ja paikallisten palveluiden välityksellä. Hänellä on oikeasti kaksi tai useampia koteja, joiden merkitystä hän ei välttämättä osaa panna järjestykseen. Hänellä ei ole ykkös- ja kakkoskotia.

Näitä elämäntapaan lukeutuvia asioita ei erotella hallinnollisten rajojen mukaan, mikä osaltaan rikkoo vallalla olevaa normatiivista kuntalaisuuskäsitystä. Sitä rikkoo myös hallinnollisen paikkasidoksen muuttuminen digitalisaation edistyessä. Vallalla oleva digikehitys tukee monipaikkaisuutta sen eri ilmenemismuodoissa.

Monen eri kunnan toimintaan osallistuminen on jo jossain määrin mahdollista. Tässä artikkelissa käytetyn aineiston perusteella paikkasuhteen murros näkyy yhteydenpidon helpottumisena sekä tiedonvaihdon ja vuorovaikutuksen mahdollistajana:

– – tukikohta, niin kun tää meillä täällä Tampereella, mut sitten se muu elämä onkin sitten jossain muualla – – ja toisaalta sitten tämä tietoliikenne, – – että nyt mäkin oon hankkimassa nettikameraa – – että se niinkun mahdollistaa sen, – – antaa enemmän vapautta sitten liikkua.⁶⁷

⁶⁷ Haastattelu 3, 22.5.2007.

Kuntasidonnaiset palvelut ja toiminnot sitovat monipaikkaisuutta esimerkiksi lasten koulunkäynnin osalta, mikä yhä edelleen on Suomessa pitkälti sidottu yhteen paikkaan ja yksien hallinnollisten rajojen sisälle.

Niin, kyllähän idyllitilanne olis varmaan se, että esimerkiksi lasten koulut vois olla sillä tavalla, että vois käyä esim kaksi päivää viikossa siellä koulua ja kolme päivää täällä. – tai että pystyis käymään netin välityksellä joitain juttuja tekemässä. – – Ihan samaten sit jotkut etätyöt – – Emmä oo silleen sidottu yhteen paikkaan. Mut se olis kiva, jos esim koulunkin kanssa vois tehdä jotain tämmöistä. – – Vois elää vielä ehkä jotenkin täyspainoisemmin sielläkin että.⁶⁸

Tulevaisuudessa nämä rajat saattavat murtua: esimerkiksi Kannuksen Eskolan kylä sekä Lapinjärvi testaavat etäopetusta ja digitaalisia ratkaisuja, joita voidaan käyttää peruskoulupalveluiden tuottamisessa yli kuntarajojen oppilaiden ja koulujen sijainnista riippumatta. Kokeilussa Eskolan kyläkoulun oppilaat on otettu virallisesti 500 kilometrin päässä sijaitsevan Lapinjärven kunnan Hilda Käkikosken koulun oppilaiksi.⁶⁹ Kokeilu on alkanut vuoden 2018 elokuussa osana nelivuotista valtioneuvoston kanslian Kokeileva Suomi -kärkihanketta.

Hallinnollisten rajojen ja käytäntöjen murtaminen saattaa tulevaisuudessa näkyä muissakin kuntasidonnaisissa palveluissa erityisesti maaseudulla, missä nykyisen palvelutason turvaaminen on vaikeaa. Digitalisoiminen avaa näkymiä myös palveluiden kehittämiseen ja uuden toiminnan luomiseen.

⁶⁸ Haastattelu 1, 5.10.2007.

⁶⁹ <https://kokeilevasuomi.fi/-/elokuun-kokeiluksi-on-valittu-eskolan-koulukokeilu>.

Monet palvelut ovat jo asiointipaikasta ja -hetkestä riippumattomia. Paikkaan sidottuja kunnallisia palveluja, kuten hallinnon lupa- tai asiointipalveluja, voi käyttää mistä ja milloin tahansa. Monipaikkaisen elämäntavan omaksuneet suosivat näitä palveluja.

Jos me täällä hoidetaan kaikki palvelutarpeet – –. Mies ottaa vapaata töistä tai internetin kautta käytetään hirveesti. Kaikki mahdollinen, mitä vaan voi hoidetaan sen kautta.⁷⁰

Kahteen paikkakuntaan kiinnittyminen antaa perspektiiviä kunnallisiin asioihin. Monipaikkaisesti asuvat ovat usein kiinnostuneita kaikkien asuinpaikkojensa kuntien asioista ja seuraavat niitä tiiviisti. Digiaikana se on helppoa. Ajantasaisin tieto löytyy yleensä kunnan internet-sivuilta.

[K]ohtuullisen tehokas informaatio on siellä [nettisivuilla] ja ilmeisesti sekin nyt parantui siellä – –, no onhan tuo netti, nettiyhteydet ja kotisivut ollut jo kauan – –.⁷¹

Monipaikkaisilla asukkailla on tasaveroinen mahdollisuus osallistua kunnan keskusteluihin yhteisösovellusten kautta ihan kuin kenellä tahansa kunnan asukkaalla. Virtuaalisiin kuntayhteisöihin osallistuminen tukee kuntaan kuulumisen tunnetta vahvistamalla kotiseutukokemusta. Se tuottaa myös tunteen virtuaalisesta kunnan jäsenyydestä.

Aineiston havainnot ja tulokset ovat yhdensuuntaisia Valtiovarainministeriön teettämän monipaikkaisuusraportin kanssa.⁷² Raportti suosittaa edistämään monipaikkaisesti asuvien e-kuntalaisuutta. Se määritellään raportissa digitalisaatiota hyödyntäväksi palvelutoiminnaksi,

⁷⁰ Haastattelu 4, 30.10.2007.

⁷¹ Haastattelu 5, 11.3.2008.

⁷² Millaista monipaikkaisuutta Suomeen 2018, 65–68.

viestinnäksi sekä osallisuudeksi kunnan toimintaan. Ne ovat kaikki teemoja, jotka nousivat esiin myös tämän artikkelin aineistossa.

Kiinnostava käytännön kokeilu e-kuntalaisuuden edistämiseksi on tehty Sysmässä, joka Viron e-kansalaisuuden innoittamana lanseerasi kesän 2018 ja kevään 2019 aikana oman kokeilunsa avaamalla kunnan palvelut e-kuntalaisiksi rekisteröityneille.⁷³ Kokeilussa Sysmän e-kuntalainen pystyy asuinpaikasta riippumatta käyttämään kaikkia e-kuntalaispalvelussa olevia sekä kunnallisia että yksityisiä palveluja. E-kuntalaiseksi voi rekisteröityä kuka tahansa suomalainen yksityishenkilö tai yritys kotikunnasta riippumatta. Tähän mennessä rekisteröityneitä on 270. Kokeilu jatkuu kunnan verkkopalveluna, johon on koottu tietoa kunnan ajankohtaisista ilmoituksista, tapahtumista, palveluista sekä sähköisen asioinnin väyliä. Kun Sysmän kaltaisista kokeiluista kertyy kokemusta, kannattaa selvittää myös, millainen vaikutus e-kuntalaisuudella on ollut kotiseudun kokemiseen.

Monipaikkainen ja digitaalinen kuntalaisuus muuttavat kuntainstituutiota

Monipaikkaisesti asuva kiinnittää arkielämänsä kahteen tai useampaan paikkaan. Jokaisella asuinpaikalla on monipaikkaisen asumisen kokonaisuudessa oma merkityksensä, jossa erilaiset kiinnittymisen tavat johtavat erilaiseen paikkasuhteeseen. Aikaisemmissa monipaikkaista asumista luotaavissa tutkimuksissa on tunnistettu monipaikkaisten paikkasuhteiden rakentuvan eri tavoin: toisilla yhden paikan roolina on olla kiinnekohta, johon palataan, toisilla on elämäntavassaan useita paikkoja, joihin ei kuitenkaan kiinnitytä. Joidenkin mukaan monipaikkaiseen asumiseen liittyy paikkojen välinen ristiriita, jossa on tehtävä valinta eri paikkojen välillä tai paikat saattavat näyttäytyä vastakkaisina tai toisiaan täydentävinä. Tässä tarkastelussa tunnistettiin viitteitä kaikista näistä paikkasuhteista ja päädyttiin esittämään kolmea monipaikkaisen kotiseudun tyyppiä.

⁷³ <https://www.esysma.fi/>.

Näistä ensimmäinen sulauttaa kaikki monipaikkaisen asumisen elinympäristöt yhdeksi koetuksi kotiseudeksi. Toisessa asuminen jakautuu selvästi kahteen tai useampaan paikkaan, jotka pidetään tietoisesti erillään. Kolmannessa elinpiiriin kuuluvat paikat jäsenyivät arvojärjestykseen siten, että vain yksi koetaan varsinaiseksi kotiseudeksi ja tunnetaan kodiksi. Nämä paikkasuhteet vaikuttavat myös siihen, millaiseksi kuntasuhte ja koettu kuntalaisuus kussakin paikassa muodostuu. Viimeksi mainittu monipaikkaisuus ehkä hieman yllättäen tuottaa perinteisen yksipaikkaisen kotiseudun ja normien mukaisen yksipaikkaisen kuntalaisuuskokemuksen, jossa elämä ja arkipäivä keskittyvät yhden kunnan alueelle. Sulautuneessa sekä rinnakkaisessa kotiseudessa vaikuttaa monipaikkaisuutta luovia ja ylläpitäviä tekijöitä, jotka vaikuttavat myös koettuun kuntalaisuuteen. Monipaikkaisessa kuntalaisuudessa olennaista ei ole oikeastaan palveluiden käyttö tai kunta-asiointi vaan arjen jakautuminen kaikkiin asuinpaikkoihin, joka ankkuroi monipaikkaisen asukkaan osaksi kunnan kokonaisuutta. Monipaikkaisen asukkaan ankkurit, kiinnkohdat, ovat niitä asioita, joista monipaikkaisesti asuvat ovat erityisen kiinnostuneita ja jotka kuntien kannattaisi ottaa huomioon monipaikkaisten asukasosallistumista tuettaessa ja tietotaitoa hyödynnettäessä.

Virtuaalinen kotiseutukokemus kytkeytyy läheisesti monipaikkaiseen kuntalaisuuteen. Monipaikkainen kuntalainen toimii monessa kunnassa ja on osa monen kunnan toimintaa samanaikaisesti. Tämä on tulossa toden teolla mahdolliseksi tietoteknologian kehittyessä. Kuntien digitalisaatio mahdollistaa monen kunnan seuraamisen sekä kunnan toimintaan osallistumisen. Tätä tarkoitetaan e-kuntalaisuudella. Kuntien digitaalisuus ja e-kuntalaisuus ovat toistaiseksi keskittyneet pääosin asiointiin, yhteydenpitoon sekä osallistumisen edistämiseen. Kunnat ovat käytännössä legitimoimassa ne samat väylät, joita aidosti monipaikkaisesti asuvat ovat hyödyntäneet jo kauan. Kuntien perimmäisenä motiivina lienee kesäasukkaiden ja mökkiläisten parempi integroiminen kunnan toimintaan, mutta e-kuntalaisten itsensä motiivina on oman monipaikkaisen kotiseutukokemuksensa toteuttaminen myös kunnan jäsenenä virtuaalisesti. On selvää, että kuntalaisuuden käsitteen laajentaminen haastaa nykyiset yksipaikkaisuuteen perustuvat hallintomallit, jolloin tarve uusille monipaikkaisuutta rekisteröiville hallintamalleille lisääntyy.⁷⁴

Monipaikkaiset kuntalaiset ovat integroituneet kuntiin myös osallistumalla kunnan toimintaan yhteisösovellusten, sosiaalisen median sekä verkkokeskustelujen kautta. Nekin tuottavat osaltaan

⁷⁴ Lehtonen, Muilu ja Vihinen 2019, 7–29.

uudenlaista digitaalista kuntalaisuutta. Verkkokeskustelut saattavat kuitenkin rajoittua vain omiin suosikkiasioihin ja teema-alueisiin, jolloin kunnan toiminnan kokonaisuus ja omien valintojen vaikutus eivät hahmotu. Yhteisösovellusten varassa digitaalista kuntalaisuuttaan toteuttava monipaikkainen asukas saattaa huomaamattaan elää samanmielisten kuplassa.

Monipaikkaisen kotiseutukokemuksen ja virtuaalisen kuntalaisuuden yhdistävä tarkastelu synnyttää monta jatkokysymystä. Mihin kuntalaisuus tulee tulevaisuudessa perustumaan, jos sitä ei määritetä asuinpaikan mukaan? Vaikka monipaikkaiset hallintomallit rekisteröisivät monipaikkaisesti asuvat ja kunnassa satunnaisesti asioivat asukkaat, joihin on usein viitattu näkymättömiä kuntalaisina⁷⁵, jäljelle jäävät toisenlaiset näkymättömät kuntalaiset. Ne, jotka toimivat kunnan asukkaina verkossa ja osallistuvat kunnan tuottamiseen ja luomiseen verkossa osallistumalla äänestyksiin, keskusteluihin ja foorumeihin.

Lähteet

Monipaikkaisen kuntalaisuuden teemahaastattelut 2007–2008: maaseudulla ja kaupungissa asuvien haastattelut.

Haastattelu 1: 5.10.2007.

Haastattelu 2: 31.10.2007.

Haastattelu 3: 22.5.2007.

Haastattelu 4: 30.10.2007.

Haastattelu 5: 11.3.2008.

Haastattelutallenteet ovat tutkijan hallussa.

Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti (HYR): Kotiseutukeskustelut Nurmossa 2012, Kuortaneella 2012–2013, Lappajärvellä ja Vimpelissä 2014 sekä Töysässä 2017–2018.

Kirjallisuus

⁷⁵ Lehtonen, Muilu ja Vihinen 2019, 8.

Aho, Seppo & Heli Ilola 2006: *Toinen koti maalla? Kakkosasuminen ja maaseudun elinvoimaisuus*. Lapin yliopisto, Rovaniemi.

Alasuutari, Pertti & Maarit Alasuutari 2010: *Mökkihulluus: Vapaa-ajan asumisen taika ja taito*. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi.

Anttiroiko, Ari-Veikko 1992: *Kunnallistieteellinen tutkimus, I osa: Kunnallistieteen erityispiirteet*. Tampereen yliopisto, kunnallistieteiden laitos. Raporttisarja 20/1992. Tampereen yliopisto, Tampere.

Anttiroiko, Ari-Veikko 2011: Itsehallinto 2.0: tieto- ja viestintäteknologian vaikutukset kuntien itsehallintoon. Teoksessa *Kunnallishallinnon itsehallinnon peruskivet*. Toimittaneet Arto Haveri, Jari Stenvall & Kaija Majoinen. Kunnallistieteen yhdistys ja Suomen Kuntaliitto, Helsinki.

Anttiroiko, Ari-Veikko, Arto Haveri, Veli Karhu, Aimo Ryytänen & Pentti Siitonen 2003: *Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintasuhteet. Kunnallistutkimuksia*. Tampereen yliopisto, Kunnallistieteiden laitos. Tampere University Press, Tampere.

Berger, Peter L. & Thomas Luckmann 1994: *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Gaudeamus, Helsinki.

Brodsky, Anne E. & Christine M. Marx 2001: Layers of identity: multiple psychological senses of community within a community setting. *Journal of Community Psychology* 29(2) 2001, 161–178.

Cresswell, Tim 2015: *Place. An introduction*. Second edition. Wiley Blackwell.

Czarnecki, Adam 2017: *Going Local? Linking and Integrating Second-Home Owners with the Community's Economy. A Comparative Study between Finnish and Polish Second-Home Owners*. Peter Lang, Frankfurt am Main.

Delanty, Gerald 2003: *Community*. Routledge, London & New York.

Farstad, Maja & Johan Fredrik Rye 2012: Second home owners, locals and their perspectives on rural development. *Journal of Rural Studies* 30 2013, 41–51.

FCG Finnish Consulting Group Oy 2016: *Mökkibarometri 2016*. Saaristoasiain neuvottelukunta, maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.

Gallent, Nick 2014: The Social Value of Second Homes in Rural Communities. *Housing, Theory and Society* 31(2) 2014, 174–191.

Gustafson, Per 2006: Place Attachment and Mobility. Teoksessa *Multiple Dwelling and Tourism. Negotiating Place, Home and Identity*. Toimittaneet Norman McIntyre, Daniel Williams & Kevin McHugh. Cabi, 17–31.

Haukkala, Teresa 2011: *Monipaikkaisuus – ilmiö ja tulevaisuus*. Sitra, Helsinki.

Häyhtiö, Tapani 2004: Tietoyhteiskunta identiteettiprojektina – demokraattinen kansalaisuus verkossa. *Politiikka* 46(4) 2004, 277–291.

Juhanko, Jari (toim.) ym. 2015: *Suomalainen teollinen internet - haasteesta mahdollisuudeksi: Taustoittava kooste*. The Research Institute of the Finnish Economy (ETLA), Helsinki.

Kahila, Petri & Katja Rinne-Koski 2006: Joustavan elämäntavan paikka ja tila kaupungin ja maaseudun vuorovaikutuksessa. Teoksessa: *Muuttaako Onni maalle? Suurten ikäluokkien valinta*. Toimittanut Elli Heikkilä. Muuttoliikesymposium 2005. Siirtolaisinstituutti 2006.

Kansallinen tietoyhteiskuntastrategia 2007–2015. Uudistuva, ihmisläheinen ja kilpailukykyinen Suomi. Tietoyhteiskuntaohjelma, Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 01/2007.

Kuntalaki 410/2015. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410>. Viitattu 16.10.2019.

Kyle, Gerald & Garry Chick 2007: The Social Construction of a Sense of Place. *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 29(3) 2007, 209–225.

Lehti, Matti & Matti Rossi 2017: *Digitaalinen Suomi*. Aalto-yliopisto, Vantaa.

Lehtonen, Olli, Toivo Muilu & Hilikka Vihinen 2019: Monipaikkaisuus maaseudun terveyspalveluiden mahdollistajana. *Maaseudun Uusi Aika* 27(2) 2019, 7–29.

Lewicka, Maria 2011: Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology* 31 2011, 207–230.

Luoto, Ilkka, Mari Kattilakoski & Peter Backa 2016: *Näkökulmana paikkaperustainen yhteiskunta*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Helsinki.

McHugh, Kevin E. & Robert C. Mings 1996: The Circle of Migration: Attachment to Place in Ageing. *Annals of Association of American Geographers*. 86(3) 1996, 530–550.

McHugh, Kevin E., Timothy D. Hogan & Stephen K. Happel 1995: Multiple Residence and Cyclical Migration: A Life Course Perspective. *Professional Geographer* 47(3) 1995, 251–267.

Nordin, Urban & Roger Marjavaara 2012: The local non-locals: Second home owners associational engagement in Sweden. *Tourism*, 60(3) 2012, 293–305.

Ojanperä, Sini & Pekka Niiranen 2015: *Myös mökkiläinen voi vaikuttaa, jos kunta antaa mahdollisuuden*. Yle uutiset 27.7.2015. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-8183355>. Viitattu 25.7.2018.

Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta 2019. Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019. Valtioneuvoston julkaisuja 2019: 23. Helsinki.

Pitkänen, Kati & Anna Strandell 2018: Suomalaisen maaseudun monipaikkaisen asumisen muodot ja tulevaisuuden kehitys. *Maaseudun Uusi Aika* 26(2–3) 2018, 6–23.

Pitkänen, Kati & Ruut Kokki 2005: *Mennäänkö mökille? Näkökulmia pääkaupunkiseutulaisten vapaa-ajan asumiseen Järvi-Suomessa*. Joensuun yliopisto, Savonlinna.

Rinne-Koski, Katja & Manu Rantanen 2014: Kuortaneen puutarhakylämökkeily muutoksen peilinä. *Maaseudun Uusi Aika* 22(2) 2014, 5–19.

Rinne-Koski, Katja & Sulevi Riukulehto 2013: *Kotiseudun kerroksia Kuortaneelta. Kuortaneenjärven lähiympäristö kotiseutukuvassa*. Raportteja 110. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti, Seinäjoki.

Rinne-Koski, Katja 2016: Vieraana kunnassa. Kuntalaisuuden jäsentyminen vapaa-ajan asukkaiden puhetavoissa. Teoksessa *Kunnat, rajat, kulttuuri: miten muutos koetaan?* Toimittanut Sulevi Riukulehto. Suomalaisen kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Riukulehto, Sulevi 2013: Kotiseudun merkitys alueidentiteetin ja alueellisen yhteisöllisyyden muodostumisessa. Esimerkkinä Nurmo 2012. Teoksessa *Yhteisöllisyyden perintö. Tutkimuksia yhteisöistä eri vuosisadoilla*. Toimittaneet Jari Eilola ja Laura-Kristiina Moilanen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Riukulehto, Sulevi & Katja Rinne-Koski 2014: *Asunnosta kodiksi. Kotoisuus kolmannen iän asumiskokemuksissa*. Raportteja 134. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti.

Riukulehto, Sulevi & Katja Rinne-Koski 2019: *Historian kohinaa Töysästä*. Raportteja 194. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti.

Ruotsala, Helena 2016: Monipaikkainen kotiseutu. Teoksessa *Kotiseutu 2016*. Toimittaneet Riitta Vanhatalo ym. Suomen Kotiseutuliitto, Helsinki, 91–95.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö [verkkojulkaisu].

ISSN=2341-8699. 2018. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa:

https://www.tilastokeskus.fi/til/sutivi/2018/sutivi_2018_2018-12-04_tie_001_fi.html. Viitattu 6.10.2019.

Suutari, Timo & Katja Rinne-Koski 2015: Kotiseutututkimus kokemuksellisuutta tavoittamassa. *Maaseudun Uusi Aika*, 3/2015.

Syväjärvi, Antti & Ville Kivivirta 2017: Tulevaisuuden kunta ja digitalisaatio – kohti digikuntaa ja digikuntalaisia. Teoksessa *Tulevaisuuden kunta*. Toimittaneet Inga Nyholm, Arto Haveri, Kaija Majoinen & Marianne Pekola-Sjöblom. Suomen Kuntaliitto, Tampereen yliopisto, Valtiovarainministeriö, Helsinki ja Tampere.

Millaista monipaikkaisuutta Suomeen – Selvitys kaksoiskuntalaisuudesta 2018.

Valtiovarainministeriön julkaisu 3/2018. Valtiovarainministeriö, Helsinki.

Valtioneuvoston kanslia. *Elokuun kokeiluksi on valittu Eskolan koulukokeilu*. Saatavissa: <https://kokeilevasuomi.fi/-/elokuun-kokeiluksi-on-valittu-eskolan-koulukokeilu>. Viitattu 2.7.2020.

Tervetuloa e-Sysmään. Saatavissa: <https://www.esysma.fi/>. Viitattu 2.7.2020.

Vapaa-ajan asukkaiden osallistuminen kuntien päätöksentekoon 2006. Sisäasiainministeriön julkaisuja 14/2006. Sisäasiainministeriö, Helsinki.

Wellman, Barry 2005: Community: From Neighborhood to Network. *Communications of the ACM* 48(10) 2005, 53–55.

Williams, Daniel R & Norman McIntyre 2001: Where heart and home reside: changing constructions of place and identity. Teoksessa *Trends 2000: shaping the future: The 5th outdoor recreation & tourism trends symposium*. Toimittaneet Kim Luft & Sandy MacDonald. Michigan State University, 392–403.

Wittel, Andreas 2001: Toward a Network Sociality. *Theory, Culture & Society* 18(6) 2001, 51–76.